

Miért nem folyik vita a tudományban a finnugor kérdésről?

Honti László akadémikus írja a Magyar Tudomány 2015. márciusi számában, hogy "A nyelvrokonság kérdéséről réges-rég nem folyik vita a tudományban, a szakemberek (és a gondolkodni, valamint a nyelvrokonság mibenlétét akár elemi szinten megérteni képes kívülállók) számára teljesen nyilvánvaló ugyanis anyanyelvünk származása és ezáltal rokonsága is."

Ugyanott az MTA is külön nyilatkozatot adott ki az ügyben: "A magyar nyelv finnugor rokonságának kérdéséről nem folyik vita a tudományban."

A két hivatalos kinyilatkoztatás Hamvas Béla hatalomtudomány fogalmát juttatja a némileg olvasott ember eszébe.

*

Miért nem folyik a finnugor eredetvita? Azért, mert nem folyhat.

Miért nem folyhat? Csak.

*

Igen érdekes, hogy bukdácsoló gimnazisták is tudják, hogy hajdan megdőlt az egész emberiség közös tapasztalatának látszó "lapos Föld" nézet, később a geocentrikus elmélet, majd heliocentrikus¹. Százötven éve az okos gyerekeknek azt tanácsolták tanáraik, hogy ne menjenek fizikusnak, mert a "fizikában minden föl van fedezve." És hamarosan átlépett a szakma a csodálatos zseni, Newton tudományán, és ma már túl vagyunk Planckon... Éppen ezért „a tudomány a hatályos tévedések összessége.” Még az évezredek óta tanulmányozott Szentírásnak is új fényei villannak föl olykor pápák, falusi papok, vagy éppen imádságos nénik szívében.

Egyes egyedül a magyar finnugrisztikában áll az ész. „Minden fő' van földözve.” Aki beleüti orrát a fölkentek szakmájába, az önmagát közösíti ki a tudományból, sőt, a gondolkodni képes emberek köréből is!

*

A természettudomány a mérhetőség, a megismételhető kísérletek, a számszerű bizonyítás és hasonló módszerek világa.

A társadalomtudomány, s benne a nyelvészet kénytelen elvileg is nehezen ellenőrizhető, csekélyebb bizonyosságfokú módszereket keresni, melyek az "idő kútjában" mind mélyebbre ereszkedve egyre kevésbé igazolhatók, mert út közben az adatok egyre fogynak...

A természettudományos megismerés módszertana felől nézve különösen sok akadályba ütközik az ún. finnugor nyelvek kutatása, mivel, sajnos, csak a magyarnak vannak számottevő nyelvemlékei – a többieknek leginkább csak késő-újkoraiak. Ráadásul legközelebbi nyelvrokonaink, az ugorok, alig harmincezren kb. 30 nyelvjárást beszélnek.

A finnugrászat tudományos módszertana a kikövetkeztetésen alapul. Egyszerűsítve ez úgy néz ki, hogy a tudós bizonyos mai nyelvi jelenségekből, pl. mai finn vagy hanti szavakból, nyelvtani szabályokból következtet régebbiekre, ennek során föltárja a változás „törvényszerűségeit”, pl. a „szabályos hangváltozásokat.” Az eredményt ténynek véve újabb következtetéssel ugrik tovább s tovább a múltba. Ha kell, megtesz négyezer esztendő is egyetlen tényelet nélkül. Az eredmény leggyakrabban valamelyik mai fgr. nyelv mai szava. Pl. *ér* 'vérér' kimutatható négy fgr. nyelvben. A vogulban a *tār* 'gyökér', az osztjákban a *ler* 'vonal, csík és gyökérróst' jelentésű, a votják *vir-ser* és a cseremisiz *šār*: 'vérér', ilyenformán a

¹ Persze a lapos föld elképzelésnek máig vannak hívei. A rend kedvéért itt érdemes megjegyezni, hogy a közvélemény a geocentrikus elméletet Ptolemaiosz ókori csillagász nevéhez fűzi, a heliocentrikust Kopernikusz és Galileiéhez. A mai elképzelés szerint az égitestek, így a Nap és a Föld a közös tömegközéppontjuk körül mozog, a Naprendszer az általunk Tejútnak nevezett és milliárdnyi csillagot tartalmazó rendszer egyik oldalkarjában. A tejút pedig...

kikövetkeztetett összó nem *ér (magyar: 1055), hanem *šär lett. Az ə a mai finn nyelvben elhagyhatatlan (bármilyen) szóvégi magánhangzót jelöli. Ezért (?) már a finnugor őskorban is kötelező vala, noha bizonyíték nincs rá, és ma hiányzik a rokonnyelvekből. Lak szavunk a mai finn lakka 'födém, eresz védőtető' szóból ered, ami négyezer éve lustálkodik, mert hajszálnyit sem változott. Ráadásul a magyar lak igenév, lásd: lakom, tehát nyelvünk kialakulásának igen korai szakaszában keletkezhetett, de a finnt mégsem bírta megelőzni.

Föltűnő, hogy a magyar alig játszik szerepet a finnugor nyelvfejlődésben, másként a kikövetkeztetésben, rajta csak végrehajtják az eredményt.

Tehát egy mai kíváncsi turkui postáskisasszony majdhogynem folyékonyan olvasná mások finnugor ősnyelven írt szerelmesleveleit. Különösen ha valahol ráragadt volna pár tucat cseremis, lapp és ugor szó. A véletlenül odakeveredett egy-két magyar szót meg kikövetkeztetné...

*

A társtudományok, különösen a régészet és az embertan, benne a genetika, a néprajz, a zenekutatás eredményei egyre több ponton ellentétesek a kikövetkeztető nyelvelmélettel. Ezek ugyanis jellegzetes eszközökből, temetőkből, otthon-maradványokból stb., tehát mérhető, észlelhető tényekből vonnak le következtetéseket. Az embertani, genetikai zene- és nyelv-matematikai mérések (Juhász Zoltán) pedig magáról a népről, ill. a népek közti viszonyokról is tudósítanak.

Honti akadémikus ezt egyszerűen képtelen fölfogni. Így bírál egy tankönyvszerzőt: „A nyelvészet a nyelv története alapján rajzolta fel történetüket [ti. a finnugor népeket; H. L.], hiszen a régészeti leletek nemigen feleltethetők meg a nyelvtörténetnek” (Száray, 2013, 174.).

– E mondatot teljességgel értelmetlennel találom, hiszen gondolkodni képes emberben fel sem merülhet az az ötlet, hogy a nyelvtörténeti tényekből leszűrhető tanulságok összefüggésbe lennének hozhatók az etnikumhoz nem kapcsolható régészeti leletekkel, miként például a búzavirág színének sincs semmi köze például az ámbráscet hangképzéséhez.”

Ez tényleg badarság. Tán a badarságot igazolandó csúsztatódott a mondatba a csalafintaság. Mert nem „az etnikumhoz nem kapcsolható régészeti leletekkel” van baj, hanem ellenkezőleg: a hozzá kapcsolhatókkal! És azoknak bizony enyhén szólva is feszült a viszonyuk az akadémikus úr elméletével.

Például sok évtizede nyilvánvaló, hogy őseinknek igen sok közük volt az ún. andoronovói kultúracsaládhoz, amely Kr.e. II. évezred elejétől jelent meg, és az ural-altáj-i térség népeihez képest jeles fémművességgel bírt. Állatokat tenyésztett, mélyített – földfűtéses! – boronaházakban lakott, messze földön kereskedett, halottait lóval, vagy annak részeivel halomsírokba temette, stb. Emlékük fönnmaradt – szabir, szabar, szibir, tapar és hasonló neveken – a mai hantik és manysik monda- és mesevilágában, zenekultúrájában. Mindenütt tisztelettel, olykor némi irigységgel példaképként említettnek. Bőséges és pompás régészeti hagyatékuk újabb az Uelgi tó és az uráli átjáró környékén kerültek elő. Régebben az ún. permi bronzok közt láthatunk magyar mesefigurákat és viseletdarabokat. Többek közt háromfejű sárkányt, „aki” éppen Tündér Ilonát hurcolja el az Égigérő fa c. mesénkben. Hozzá berhét/börhét visel. A Szabolcsban is elterjedt szűk, ún. székely nadrágot, melyet eleinte három darabban és bőrből készítettek: a fürdőgatyá-szerű középső részhez két szár csatlakozott.

A fentebbi idézet bája, hogy Honti úr szerint a nyelvészet fölrajzolhat néptörténetet, de ha a történettudomány, a néprajz és a többi társtudomány a maga módszereivel a nyelvészettel ellentétes következtetésekre jut, akkor bűnös, mert határsértő.

Milyen érdekes és tanulságos, hogy a magyaron kívül egyetlen nép őstörténeti kutatása sem választja szét a kultúra alkotóit művüktől! A tárgyi kultúrában megnyilvánuló szellemet a nyelv észjárásától! Közismert, hogy a germanisták azonnal a maguk kultúrájába vonják,

nyelvileg is indoeurópainak nyilvánítják pl. a lovas-szekeres ókori népeket. Hasonló és „magyargyanús” esetekben finnugristáink azonnal háritani igyekeznek.

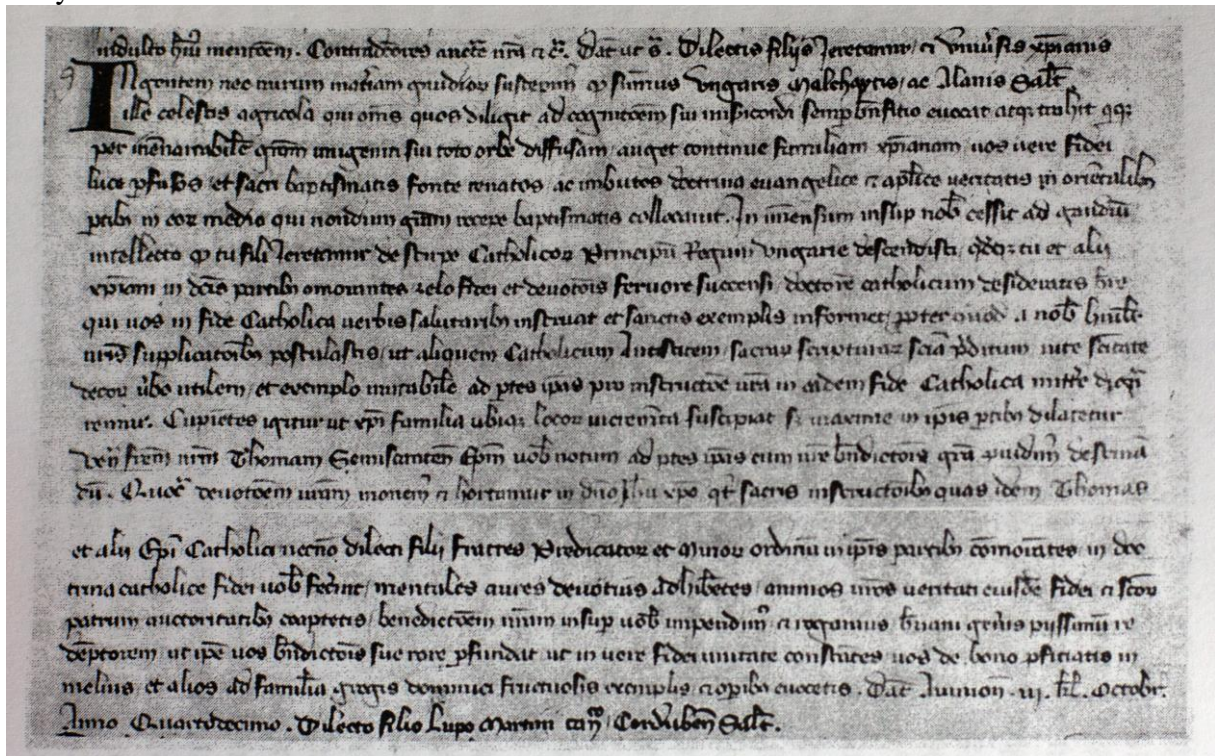
*

A finnugrista ideológia nem csupán nyelvészet, hanem történet-tudomány is. Lássunk egy példát: "A Kuma menti magyarokról" szóló fölöttébb obskúrus közlés Bendefy Lászlónál (1999, 29–76. stb.) található..."

Miért "fölöttébb obskúrus" Bendefy? Mert nem nyelvész volt, hanem mérnök, ennek ellenére őseinkkel, rokonainkkal kapcsolatos eredeti középkori pápai leveleket talált a vatikáni levéltárban a "Kuma menti magyarokról". Eredményei birtokában ezt-azt át kellene gondolni. S ami a legsúlyosabb, egy amatőr miatt! Kenet nélkül is lehet valaki tudós?

1258-ból két kumagyar vonatkozású bullát lelt Bendefy. A másodikban – kelt 1258. ápr. 19. – egyéb népek mellett a „Dunán túli, az ősbibb Magyarország magyarjainak” is küldi apostoli áldását IV. Sándor pápa (1254-1261). A „Dunán túli” minősítés sajnos nem ad pontos térbeli eligazodást, de az „ősbibb Magyarország” azt üzeni, hogy a Szentatya tudta, hogy a keleten maradt magyarok országa régebbi az Árpádok birodalmánál. Tájékozottságát mutatja, hogy keresztes hadjáratot próbált szervezni a tatárok ellen.

XXII. János (a második avignoni pápa, 1316-1334) engedélyezte püspökség alapítását a fejedelmi székhelyen, Madzsar, azaz Magyar városában. 1329. október 3-án kelt, Jeretann (Gyeretyán) Kaukázus vidéki magyar fejedelemhez intézett bullájának másolata Bendefy könyvének 162. oldaláról.

1334-1421 között három Magyar-i püspök nevét ismerjük: fr. Nicolaus OFM, Fr. Joannes Speculi OFM, Fr. Nicolaus de Nuemburch OFM. A püspökség a főváros lerombolása – 1396 – után kumai püspökségként még működött. Az utolsó, a hatodik kumai püspök fr. Ambrosius Scipio de Capha 1421-ben foglalta el székét, s nem tudjuk, meddig ült benne.

Madzsar a XIV. században virágzó kereskedőváros volt. Egy 1314-29-ből valamint egy 1390-ből fennmaradt ferences zárdajegyzékből tudjuk, hogy négy kolostort tartottak fenn a Kuma-menti Régi-Magyarország területén: kettőt Mager városában², a harmadikat Ugek, ill. Ugueth,

² Romjai kb. 25 négyzetkilométeres területet foglalnak el!

v. Uguech ~ Ügyek nevű helyen, a negyediket a kaukázusi hegyvidéken. Bendefy idézi Paizs Dezsőt (Magyar Anonymus 146. lap), aki szerint az Ügyek helynév az *ügy* 'egy', azaz 'szent' szóból származik.³

A kortárs Ibn Batuta érzékletes leírást adott a szavárd magyarok országáról, népéletéről, szokásairól. Még fővárosuk – arab forrásokban Madzsar – romjai is álltak Bendefy ottjártakor! Többek közt ezekre a tényekre építette könyvét Bendefy. Meg is kapta a magáét: *"Száray is gondosan megkímélte magát a szakirodalom tanulmányozásától, különben ugyanis tudna Benkő Lorándnak (2009, 121.) az ún. szavárd magyarokkal kapcsolatos friss állásfoglalásáról."*

Frissnek nem túl friss, de Honti úr szemében pályatársának véleménye a perdöntő a Bendefy által föltárt a korabeli iratok kazlához képest!

Benkő Loránd először is vitát nem tűrően kijelenti, hogy „*a DAI említette szavarti aszfali néven magyar néptörredék nem élhetett a Kaukázusban, (...) Ha Benkő professzor úr olvasta volna Lukácsy Kristóf könyvét eleinkről és régi lakóhelyeikről, vagy Z. Tóth Csaba: Magyar őstörténeti tanulmányok 2005-2010 c. hatalmas művét, benne a Szovárd-Magyar őstörténeti szöveggyűjteményt gondosan adatolva, akkor ilyesmit nem állított volna.*⁴ Folytassuk az idézetet: *„Ha az Árpád-kori magyarság tudatában élt volna a kaukázusi magyarság emléke, ahogyan azt kutatóink általában felteszik, akkor a keleten maradt magyarság felkutatására a IV. Bélától küldött domonkos rendi szerzetesek (Julianusék) első útvonalának körülményei aligha alakulhattak volna úgy, ahogyan számunkra ismertek. (...) Eléggé elképzelhetetlen, hogy a keleten maradt magyarok felkutatását fő feladatuknak tekintő domonkosok a kaukázusi magyarok létének tudatában – (...) ne törekedtek volna azok megkeresésére.”* (Benkő, 2009, 121.)

Sajnos, csak sejtjük, hogy miért fordult Juliánusz északnak. Az első jelentésben ez áll: *"Erről a helyről a barátok nem tudtak kapni útítársakat a továbbutazáshoz a tatároktól való félelem miatt, kik állítólag a szomszédságban laktak"*. Kumagyaria sajnos mongol hűbéres állam volt ezidőtájt. Eszerint akkor éppen megszálló hadakkal a nyakában. *"...végül néhány pogány társaságában útra kelve, a puszta sivatagon harminchét napon át folyvást mentek, stb."* Ez az út vezetett további viszontagságok árán a Káma menti magyarokhoz. Tudnivaló, hogy sivatagon csak karavánban lehet átkelni.

Sajnos, ezekre a kérdésekre jelenleg nincs hiteles válasz, csak föltételezgethetünk, mint tette boldogult Benkő professzor.

Vajon az ő vélekedése erősebb-e Bendefy és más kutatók írott forrásainál?

Erősebb, mert kőbe vésték, hogy *"A magyar nyelv finnugor rokonságának kérdéséről nem folyik vita a tudományban."*

Minden ellenkező adat törlendő?

*

Mit szólna Honti úr és a T. Akadémia, ha hirtelen előkerülne a Kaukázusból néhány szabir-magyar csoport, amely ugyan törökül beszél, de magát magyarnak tartja, s magyar dalokat énekel, a magyar népzene VI. nyelvjárásában? Agócs Gergely néprajzkutató a minap beszámolt a velük való találkozásairól, és köztük végzett gyűjtéséről egy rádióműsorban. Megtörtént, az említettek hallgattak. Hallgatni fognak akkor is, amikor Agócs Gergely tudományos közleményben is beszámol majd kutatási eredményeiről?

³ Bendefy véleménye szerint 'Ügyek' korabeli jelentése 'szent hely', aminek későbbi változata a Magyarországon létesült hat Szentek nevű település. A CzF. szerint a hajó hátuljában az a hely, ahol a hajó védszentjének képét, szobrát helyezik el. Lásd még: ügy/es, ügy/e, ügy 'folyó' Feketeügy. Anonymusnál Ügyek~Ügek fejedelem Emese özvegye férje.

⁴ Félreértés ne essék, az említett szerzők a Kaukázusban is élő szavárd, örményül szjevortai népről szóló ó- és középkori források adatait gyűjtötték össze!

Kitartanának sajátos módszertanuk mellett akkor is, ha – horribile dictu! – magyarul beszélők bukkannának elő?

Irodalom:

Bendefy László: *A magyarok kaukázusi őshazája. Gyeretyán országa*, Cserépfalvi Kiadó, Budapest, 1942

Czakó Gábor: *Szabir titok*, CzSimon Könyvek, Bp. 2013

Finnugor-szamojéd (uráli) regék és mondák II. Móra F. Könyvkiadó, 1984

Iordanes: *Getica*, L'Harmattan, 2005 – Kiss Magdolna fordítása

V. A. Oborin end G. N. Csagin: *The animal style of Perm*, Permi Könyvkiadó Vállalat, 1988, Szovjetunió

Lukácsy Kristóf: *A magyarok őselei, hajdankori nevei és lakhelyei eredeti örmény kútfők után*, Kolozsvár, 1870

Pápay József: *Északi osztják nyelvtanulmányok*. I. Szövegek Obdorszk vidékéről. Nyelvtudományi Közlemények 38. k. 313. 1., Bp. 1908. január

Patkanov, Szergij: *A szabirok nemzetisége* Ethnographia, 1900. 8–9. szám

Z. Tóth Csaba: *Magyar őstörténeti tanulmányok 2005-2010*, Mikes International, Hága, Hollandia, 2010